

Posudek diplomové práce Bc. Evy Hockové *Ne-lidští vypravěči v literární fikci*

Eva Hocková se ve své magisterské diplomové práci soustředila na pozoruhodný, jen zdánlivě okrajový aspekt narativní fikce – ne-lidského vypravěče. K tématu přistoupila v širším rámci současného naratologického bádání věnujícího se „nepřirozenému vyprávění“ (*unnatural narrative*) a reagujícího na pojetí „přirozeného narativu“, zejm. u Moniky Fludernikové. Autorka postupuje od obecného vymezení nepřirozeného vyprávění přes přehled základního pojmového aparátu vhodného k analýze ne-lidských vypravěčů ke konkrétním analýzám a interpretacím vybraných literárních děl, v nichž se tito vypravěči (například pes, rajče či abstraktní entita Qfwfq) vyskytují.

První, teoretická část práce je věnována obecně nepřirozenému vyprávění a poté specificky ne-lidským vypravěčům (oddíly 1. až 2.1, s. 7–23). Ačkoli je „nepřirozenost“ u současných teoretiků vymezována různě, minimální definice by mohla znít, že nepřirozené vyprávění je takový narativ, u něž se „čtenář při rekonstrukci fikčního světa nemůže spolehnout na svůj model skutečného světa“ (9), a odporuje tedy (v některých ohledech) většině mimetických teorií literární reprezentace. Ne-lidské vypravěče pojednává Eva Hocková důsledně jako instance nepřirozeného vyprávění. V této části i později v interpretacích pracuje zejména se dvěma okruhy otázek: 1. role „kognitivních parametrů“: předpokládá nepřirozené vyprávění zapojení a modifikaci vzorců vyprávění přirozeného, či nikoli?; a 2. Alberova typologie devíti strategií, „kterými mohou recipienti nepřirozeným prvkům dodat smysl“ (19), vycházející z pojmů naturalizace (Culler) a narativizace (Fluderniková). Výklad Jana Albera autorka výrazně reformuluje, v několika pasážích se nicméně parafráze velmi blíží přímým citacím (vzhledem k přiznání zdroje jde o tolerovatelný nedostatek). Celkově v teoretické části Eva Hocková jednotlivé koncepce a pojmy z prací Jana Albera, Briana Richardsona, Stefana Iversena nebo Henrika Skova Nielsena spíše přejímá, srovnává a třídí, prokazuje ovšem dobrou orientaci v problematice.

V interpretační části (2.2 až 2.5.2, s. 24–63) autorka nejprve stručně pojednává žánrově konvencionalizované ne-lidské vypravěče – např. v bajkách – a poté se soustředí na tři kategorie ne-lidských vypravěčů: animální, objektové a abstraktní / nespécifikovatelné. Právě jejich úhel pohledu přináší do vyprávění (zjednodušeně řečeno) ozvláštnění (Šklovskij) či narušuje kognitivní rámce využitelné pro přirozené vyprávění. Jde o vypravěče tří Kafkových povídek a dále o vypravěče povídkových sbírek či románů Itala Calvina, Orhana Pamuka, Ceridwen Doveyové, Kaspara Collinga Nielsena a Markuse Zusaka. Volba těchto děl není blíže zdůvodněna, je ovšem zřejmé, že se jedná o příhodné doklady jednotlivých typů ne-lidských vypravěčů. V interpretacích Eva Hocková sleduje zejména zmíněné dva okruhy, tj. (ne)zapojování kognitivních rámců vztahujících se ke zkušenosti s reálným světem a devět Alberových parametrů, provádí však rovněž obecnější naratologické analýzy s využitím Genettovy typologie vypravěčů, pojmu fokalizace atd., a usiluje i o ucelenější interpretační

hypotézy. Nutno podotknout, že analýzy interpretační části občas trpí určitou nesoustředěností a popisností; přínos pro studium ne-lidského vyprávěče pak nemusí být zcela zřetelný.

Pozoruhodné jsou některé postřehy, např. to, že u objektových vypravěčů, jako jsou rajče či červená barva, nehraje takovou roli čtenářova empatie (na rozdíl od těch zvířecích). Za zásadní pak považuji předpoklad, že vyprávění s ne-lidskými vypravěči se „oklikou“ vztahují především ke světu lidské zkušenosti, srov.: „To, co u Kafky zůstane, když je člověk vynechán, není zvíře, ale záhada všech lidských bytostí“ (37). V návaznosti na tento antropologický akcent několik obecnějších komentářů:

1. Omezují se ne-lidští vypravěči na ozvláštňování antropocentrického pohledu, tj. vlastně pohledu člověka na sebe samého? Není možné v analyzovaných textech sledovat i jisté „zcizování“ hlediska ve snaze přiblížit se skutečně ne-lidskému, „jinému“? (Možnost takto imaginativně „vstoupit“ do vnímání např. zvířete nepochybně zůstává předmětem diskusí, není nijak evidentní.)

2. Problém „ozvláštňování“ skrze animálního vypravěče se překrývá se zájmy současných *animal studies*, uchopujících vztah člověka a zvířete na škále mezi stejností a naprostou alteritou. Jakkoli nejde o homogenní disciplínu (spíše naopak), studium literárních a jiných reprezentací zvířat a zvířecího „hlediska“ je zde jedním z hlavních témat (ke klasickým referenčním bodům patří např. Derridova interpretace Kafkovy povídky *Zpěvačka Josefína* – již se zabývá i Eva Hocková). Jde o poznámku na okraj: metodologické těžiště práce Evy Hockové zjevně spočívá v naratologické analýze.

3. Autorka se několikrát letmo dotýká otázky závislosti kategorie „přirozenosti (vyprávění)“ na kulturním kontextu (zejm. s. 12 a 26), která se mi jeví klíčovou. Např. Jan Alber předpokládá, že tato kategorie je do značné míry transhistorická, což je však dosti diskutabilní.

Jak je patrné z předchozích odstavců, text diplomové práce má dobrou kompozici i argumentační strukturu – výklad je členěn zřetelně, témata pojednána jasně. Poměrně silný sklon ke kondenzovanému vyjadřování ovšem někdy naopak vede k nejasnosti. Několik příkladů: „nepřirozená vyprávění popírají odpor vůči popisům v reálném světě“ (14); „Nielsen je zvláště zainteresovaný do výzkumu důsledků“ (15); „V jedné pasáži pes sděluje dialog mudrců o tématu půstu, ale prohlášení je oznámeno v přenesené řeči“ (29); „Sbírkou tak prostupuje i úloha intertextuality a revidování“ (38); srov. i opakující se přívlastky „fascinující“ a „bizarní“. Po pravopisné stránce je text na standardní úrovni. Taktéž práce s bibliografickým aparátem je zvládnuta dobře, i když zkrácené odkazy bývají obvykle umísťovány spíše přímo do textu, nikoli do poznámek pod čarou.

Souhrnně mohu konstatovat, že diplomová práce Evy Hockové má vynalézavě zvolené téma, vyznačuje se přehledností a jasnou argumentací a autorka prokazuje orientaci v aktuální anglofonní literatuře k tématu. Za nedostatky pak považuji relativně hojné formulační lupy a občasnou popisnost v interpretační části práce. Autorka každopádně prokazuje schopnost pokročilého konceptuálního myšlení o literárním textu a naplňuje požadavky kladené na magisterskou

diplomovou práci. **Její diplomovou práci doporučuji k obhajobě** a navrhuji hodnotit ji jako **výbornou nebo velmi dobrou v závislosti na průběhu obhajoby.**

V Praze 21. 1. 2018

Mgr. Josef Šebek, Ph.D.